

Środki ZASKARŻENIA.
POSTĘPOWANIE ODWOŁAWCZE

Prawo do zaskarżenia orzeczenia– Konstytucja

- Art. 78 - Każda ze stron ma prawo do zaskarżenia orzeczeń i decyzji wydanych w pierwszej instancji. Wyjątki od tej zasady oraz tryb zaskarzania określa ustawa.
 - Konstytucyjna zasada kontroli
 - postulat takiego ukształtowania przez ustawodawcę procedury, by w miarę możliwości, przewidywała możliwość wniesienia środka zaskarżenia.
 - Postulat skierowany do postępowań pozasądowych. W odniesieniu do postępowania przed sądem Konstytucja wprowadza wyższy standard – art. 176 ust. 1 Konstytucji
 - Wyjątki od zaskarżenia orzeczenia powinny być oceniane z uwzględnieniem zasady proporcjonalności (art. 31 ust. 3 Konstytucji) i racjonalności ograniczenia tego uprawnienia.
- Art. 176 ust. 1 – Postępowanie sądowe jest co najmniej dwuinstancyjne
 - Zasada dwuinstancyjności postępowania i zarazem standard minimalny, który musi zostać spełniony.
 - Rozwinięcie konstytucyjnego prawa do sądu wynikającego z art. 45 ust. 1 Konstytucji
 - Przepis został umiejscowiony w rozdziale o sądach i dotyczy tylko spraw przekazanych ustawami do właściwości sądów, tzn. rozpoznawanych przez sądy od początku do końca → wyrok TK z dnia 8 grudnia 1998 r. (K 41/97)

Prawo do zaskarżenia wyroku sądu I instancji – EKPC i MPPOiP

- *Art. 13 EKPC* → Każdy, czyje prawa i wolności zawarte w niniejszej konwencji zostały naruszone, ma prawo do skutecznego środka odwoławczego do właściwego organu państwowego także wówczas, gdy naruszenia dokonały osoby wykonujące swoje funkcje urzędowe.
- *Art. 2 Protokołu nr 7 do EKPC* →
- 1. Każdy, kto został uznany przez sąd za winnego popełnienia przestępstwa, ma prawo do rozpatrzenia przez sąd wyższej instancji jego sprawy, tak w przedmiocie orzeczenia o winie, jak i co do kary. Korzystanie z tego prawa, a także jego podstawy, reguluje ustawa.
- 2. Wyjątki od tego prawa mogą być stosowane w przypadku drobnych przestępstw, określonych w ustawie, lub w przypadkach, gdy dana osoba była sądzona w pierwszej instancji przez Sąd Najwyższy lub została uznana za winną i skazana w wyniku zaskarżenia wyroku uniewinniającego sądu pierwszej instancji.
- *art. 14 ust. 5 MPPOiP* → Każda osoba skazana za przestępstwo ma prawo odwołania się do sądu wyższej instancji w celu ponownego rozpatrzenia orzeczenia o winie i karze zgodnie z ustawą.

ZASADA INSTANCYJNOŚCI

Zasada instancyjności jest zasadą prawnie zdefiniowaną w Konstytucji RP oraz przepisach prawa międzynarodowego.

Konstytucyjny standard dwuinstancyjności postępowania sądowego realizowany jest przez **art. 425 § 1 k.p.k.** dający uprawnienie do zainicjowania postępowania przed sądem odwoławczym w kwestii rozstrzygnięcia o przedmiocie postępowania wydanego w sądzie pierwszej instancji.

Art. 425 § 2 k.p.k. zd. pierwsze określa tzw. **zakres zaskarżenia**, tj. możliwość zaskarżenia orzeczenia w całości lub w części.

Zakres zaskarżenia orzeczenia określa **granice rozpoznania sprawy**, którymi są granice zaskarżenia i podniesionych zarzutów, wskazując ramy, w jakich organ odwoławczy ma kontrolować zaskarżone orzeczenie (art. 433 § 1 k.p.k.).

Art. 425 § 3 k.p.k. wymaga wskazania tzw. **gravamen**, czyli wykazania w skardze odwoławczej, że określone rozstrzygnięcie lub ustalenie narusza prawa lub szkodzi interesom odwołującego się.

Środki zaskarżenia a środki odwoławcze

Środki zaskarżenia to przewidziane przez prawo karne procesowe środki prawne, za pomocą których zainteresowany podmiot może wzruszyć zapadłą decyzję procesową, poddając ją kontroli innego organu procesowego albo pozbawiając mocy prawnej lub też żądać kontroli innej niż decyzja czynności procesowej.

T. Grzegorzczak, J. Tylman, *Polskie postępowanie karne*,

Warszawa 2011, s.838.

Środki zaskarżenia tworzą system środków zaskarżenia:

- **zwyczajne środki zaskarżenia** → skierowane przeciwko orzeczeniom nieprawomocnym lub czynnościom niebędącym decyzjami procesowymi
- **nadzwyczajne środki zaskarżenia** → dotyczą tylko orzeczeń prawomocnych; służą korygowaniu prawomocnych orzeczeń – mają charakter kontrolny
 - nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia jest również skarga na wyrok sądu II instancji, ale w istotny sposób różni się od pozostałych nadzwyczajnych środków zaskarżenia

Sprzeciw – służą od decyzji nieprawomocnych i skutkiem ich wniesienia jest skasowanie (uchylenie) wcześniej wydanej decyzji procesowej).

Quasi – sprzeciw – środki zbliżone do sprzeciwu, ale nie mają wszystkich ich cech. Decyzja, od której wniesiono *quasi – sprzeciw* nie traci swojej mocy

- Np. wniosek o przywrócenie terminu (art. 126)

Odwołanie – specyficzny środek zaskarżenia. Przysługuje od zarządzenia przewodniczącego wydanego na rozprawie do całego składu orzekającego (art. 373)

Inne środki zaskarżenia – wnioski o przeprowadzenie kontroli z urzędu np.:

- Wniosek do sądu lub prokuratora o chylenie lub zmianę środka zapobiegawczego (art. 254)

Środki odwoławcze

- Przysługują od decyzji nieprawomocnych lub innych niż decyzje czynności
- Na skutek ich wniesienia, wydana decyzja (czynność) podlega kontroli – co do zasady – przez organ inny niż ten, który wydał decyzję

- Środki odwoławcze to

- **APELACJA**
- **ZAŻALENIE**

Cechy środków odwoławczych

1. Skargowość
2. Dewolutywność
3. Suspensywność

4. Zakaz *reformationis in peius*

Mimo że rozdział 50 nosi nazwę „zażalenie i sprzeciw” **sprzeciw nie jest środkiem odwoławczym**. Nowelizacja k.p.k. nie wpływa zatem na podziały doktrynalne środków zaskarżenia.

Sprzeciw – poza skargowością nie ma żadnych cech środków odwoławczych.

Ważne! Skutkiem wniesienia sprzeciwu jest utrata mocy zaskarżonej decyzji procesowej.

1. **Skargowość** → środki mogą być wnoszone tylko przez uprawnione podmioty i kontrola odwoławcza nie może być wszczynana z urzędu
2. **Dewolutywność** → do rozpoznania środka odwoławczego właściwy jest organ wyższej instancji nad tym, który wydał zaskarżone orzeczenie.
3. **Suspensywność** → wstrzymanie wykonania zaskarżonego orzeczenia
4. **Zakaz *reformationis in peius*** → nie można orzec na niekorzyść, jeżeli środek odwoławczy wniesiono wyłącznie na korzyść. Dotyczy również orzekania po przekazaniu sprawy do ponownego rozpoznania, gdy orzeczenie było zaskarżone wyłącznie na korzyść (art. 443 k.p.k.).
 - Zakaz zmiany na gorsze

	Apelacja	Zażalenie	Sprzeciw od postanowień i zarządzeń referendarza sądowego (93a)
Skargowość	Art. 444 - Strony - Pokrzywdzony od wyroku warunkowo umarzającego postępowanie wydanego na posiedzeniu	Osoby, których wydana decyzja bezpośrednio dotyczy Por. np.: art. 236, 302 § 1, 306	Stronom, osobie, której postanowienie bezpośrednio dotyczy
Dewolutywność	Bezwzględna dewolutywność	Względna dewolutywność	niedewolutywny
Suspensywność	Bezwzględna suspensywność	Względna suspensywność, ale art. 237 § 2, 290 § 3	Skuteczne wniesienie sprzeciwu ma skutek kasatoryjny (skasowanie decyzji procesowej)
Zakaz reformationis in peius	Tak, ale art. 434 § 4 k.p.k.	Tak	Nie

Funkcje kontroli instancyjnej

1. Funkcja **korekcyjna** – eliminowanie błędów popełnionych przez sąd pierwszej instancji
2. Funkcja **stymulacyjna** – wymuszenie na organach orzekających w pierwszej instancji dbałości o treść i formę rozstrzygnięcia, odpowiednie sporządzenie uzasadnienia, przestrzeganie przepisów proceduralnych
3. Funkcja **precedensowa** – tworzenie wzorów rozwiązań problemów prawnych na potrzeby sądów niższych instancji

Gravamen

- Art. 425 § 3 – odwołujący może skarżyć jedynie rozstrzygnięcia naruszające jego prawa lub szkodzące jego interesom
- *Gravamen* – łac. uciążliwość
- Subiektywne przekonanie skarżącego, że dane rozstrzygnięcie narusza jego prawa. Przekonanie jest subiektywne, ale kryteria oceny istnienia interesu prawnego jako naruszonego w jego przekonaniu muszą być obiektywne
- Postanowienie SN z dnia 26 sierpnia 2006 r. (I KZP 13/10) - to, czy podmiot ma interes prawny w zaskarżeniu orzeczenia wymaga uwzględnienia kryteriów obiektywnych, a nie subiektywnych
- *Gravamen* nie dotyczy oskarżyciela publicznego – może zaskarżyć wyrok na korzyść i na niekorzyść oskarżonego (art. 425 § 4)

Granice środka odwoławczego

- Granice rozpoznania sprawy przez organ odwoławczy.
- Art. 433
 - § 1. Sąd odwoławczy rozpoznaje sprawę w granicach zaskarżenia, a jeżeli w środku odwoławczym zostały wskazane zarzuty stawiane rozstrzygnięciu - również w granicach podniesionych zarzutów, uwzględniając treść art. 447 § 1-3, a w zakresie szerszym w wypadkach wskazanych w art. 435, art. 439 § 1, art. 440 i art. 455.
 - § 2. Sąd odwoławczy jest obowiązany rozważyć wszystkie wnioski i zarzuty wskazane w środku odwoławczym, chyba że ustawa stanowi inaczej
- **Granice środka odwoławczego wyznaczone są przez:**
 - **Zakres zaskarżenia**
 - **Kierunek zaskarżenia**
 - **Zarzuty odwoławcze**

Zakres zaskarżenia art. 425 § 1

- Zakres zaskarżenia wyznacza uprawniony podmiot składający odwołanie. Orzeczenie można zaskarżyć w całości lub w części albo można zaskarżyć samo jego uzasadnienie.
- Zaskarżenie orzeczenia w części, tj. tylko niektórych rozstrzygnięć, może dotyczyć ograniczenia podmiotowego lub przedmiotowego.
 - Ograniczenie podmiotowe – orzeczenie dotyczy więcej niż jednego oskarżonego, a zaskarżono je nie co do wszystkich współoskarżonych.
 - Ograniczenie przedmiotowe – nie dotyczy wszystkich czynów jednego oskarżonego zawartych w orzeczeniu, albo jeżeli zaskarżono wyrok tylko w części dotyczącej jednego oskarżonego

Kierunek środka odwoławczego

- **Kierunek środka odwoławczego** – stosunek środka odwoławczego do sytuacji oskarżonego. Orzeczenie może być zaskarżone na **korzyść bądź na niekorzyść** oskarżonego. **W środku odwoławczym należy wskazać kierunek.**
- Kierunek środka odwoławczego związany jest z interesem procesowym strony. Jedynie wyjątkowa rola w procesie karnym oskarżyciela publicznego, który musi kierować się zasadą obiektywizmu, daje mu prawo do wniesienia środka odwoławczego także na korzyść oskarżonego (art. 425 § 4 k.p.k.).
 - Oskarżony, obrońca i przedstawiciel ustawowy → tylko na korzyść
 - Oskarżyciel posiłkowy, oskarżyciel prywatny → tylko na niekorzyść

Kierunek środka odwoławczego

Art. 434

§1.Sąd odwoławczy może orzec na niekorzyść oskarżonego jedynie:

- 1)wtedy, gdy wniesiono na jego niekorzyść środek odwoławczy, oraz
- 2)w granicach zaskarżenia, chyba że ustawa nakazuje wydanie orzeczenia niezależnie od granic zaskarżenia, oraz
- 3)w razie stwierdzenia uchybień podniesionych w środku odwoławczym, chyba że środek odwoławczy nie pochodzi od oskarżyciela publicznego lub pełnomocnika i nie podniesiono w nim zarzutów albo ustawa nakazuje wydanie orzeczenia niezależnie od podniesionych zarzutów.

§2.Środek odwoławczy wniesiony na niekorzyść oskarżonego może spowodować orzeczenie także na korzyść oskarżonego, jeżeli zachodzą przesłanki określone w art. 440 lub art. 455.

Kierunek zaskarżenia

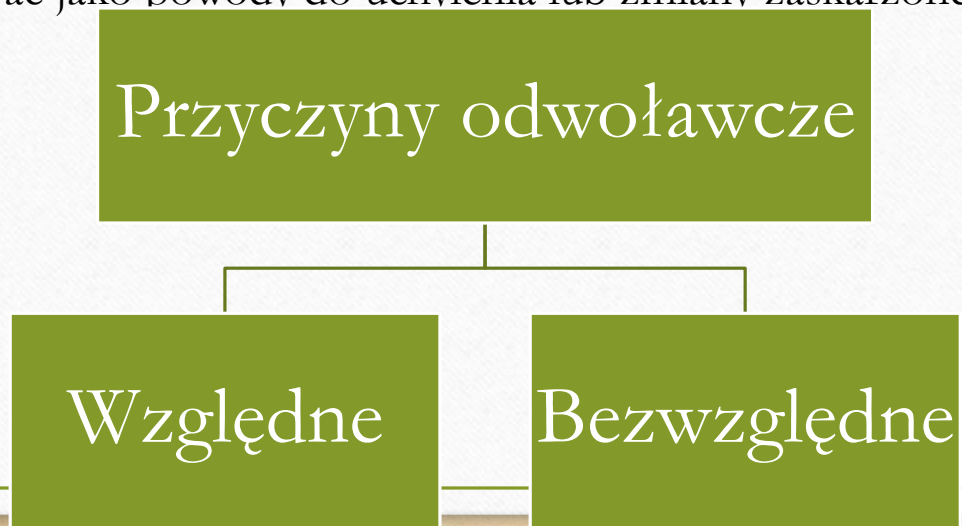
- Kierunek środka odwoławczego na korzyść oskarżonego wiąże się z zakazem reformationis in peius, tzn. z zakazem pogarszania sytuacji prawnej oskarżonego. Ma on chronić oskarżonego przed narażeniem się na orzeczenie niekorzystne w razie zaskarżenia orzeczenia wyłącznie na korzyść.
- Sąd odwoławczy może orzec na niekorzyść oskarżonego tylko wtedy, gdy wniesiono na jego niekorzyść środek odwoławczy. Sąd odwoławczy może orzec tylko w granicach zaskarżenia i tylko w razie stwierdzenia uchybień podniesionych w środku odwoławczym, chyba że ustawa nakazuje wydanie orzeczenia niezależnie od granic zaskarżenia i podniesionych zarzutów.
- Kodeks postępowania karnego przewiduje wyjątek, zakładający nieobowiązywanie zakazu reformationis in peius w wypadkach określonych w art. 60 § 3 i 4 k.k., art. 36 § 3 k.k.s. (postawa oskarżonego doprowadza do zastosowania nadzwyczajnego złagodzenia kary, a nawet warunkowego zawieszenia jej wykonania)
- Kierunek środka rzutuje również na zakaz reformationis in peius wiążący sąd ponownie rozpoznający sprawę po uchyleniu zaskarżonego orzeczenia. Sąd ten może w dalszym postępowaniu wydać orzeczenie surowsze niż uchylone tylko wtedy, gdy orzeczenie było zaskarżone na niekorzyść oskarżonego (art. 443 k.p.k.).
 - Wyjątek! Postępowanie nakazowe → nie obowiązuje zakaz reformationis in peius

Zarzuty i przyczyny odwoławcze

- Zarzuty odwoławcze to twierdzenia stron o uchybieniach popełnionych przez sąd pierwszej instancji. Zarzuty mają zawsze odcień subiektywny, bez względu na ich odbicie w faktach.
- Obiektywizacją zarzutów odwoławczych są przyczyny odwoławcze.

Uchybienia, których stwierdzenie przez sąd (organ) odwoławczy powoduje określone konsekwencje procesowe w stosunku do zaskarżonego orzeczenia.

Przyczyny odwoławcze można traktować jako powody do uchylenia lub zmiany zaskarżonego orzeczenia.

Względne
przyczyny
odwoławcze
- art. 438
k.p.k.

Takie uchybienia, które mogą spowodować uchylenie lub zmianę zaskarżonego orzeczenia lub zarządzenia jedynie wtedy, gdy uchybienie to mogło mieć wpływ na jego treść.

Obraza przepisów prawa materialnego

- Błędna wykładnia przepisu, zastosowanie nieodpowiedniego przepisu lub niezastosowanie przepisu, którego zastosowanie było obowiązkowe
- Tylko tam, gdzie przepisy prawa materialnego mówią o bezwzględnym obowiązku zastosowania określonego przepisu np. obligatoryjne nadzwyczajne złagodzenie kary z art. 60 § 3

Względne
przyczyny
odwoławcze
- art. 438
k.p.k.

2. Obraza przepisów postępowania, **jeżeli mogła ona mieć wpływ na treść orzeczenia**

- Naruszenie przepisów k.p.k. czy np. przepisów EKPC jeżeli są to uchybienia, które mogły mieć wpływ na treść orzeczenia, z wyłączeniem tych wskazanych w art. 439
 1. Zaniechanie określonych nakazów wynikających z k.p.k. – nieuprzedzenie stron o możliwości zmiany kwalifikacji prawnej czynu na surowszą
 2. Działanie sprzeczne z przepisami k.p.k. – np. odczytanie oskarżonemu jego uprzednich zeznań złożonych w charakterze świadka
 3. Naruszenie przepisów dotyczących samego orzekania np. sprzeczność między treścią wyroku a jego uzasadnieniem
 - Ciekawe orzeczenie – uchwała (7) SN z dnia 28 marca 2012 r., I KZP 24/11

Względne przyczyny odwoławcze - art. 438 k.p.k.

3. Błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia, **jeżeli mógł mieć wpływ na jego treść**

- Błędu w ustaleniach faktycznych nie powinno się wskazywać łącznie z obrazą przepisów prawa materialnego. Zawsze szukamy błędu źródłowego (początkowego). Jeżeli wadliwie ustalono stan faktyczny to obraz przepisów prawa materialnego jest błędem pochodnym
- błąd braku – nie przeprowadzono określonego dowodu
- błąd dowolności – sąd przekroczył granice swobodnej oceny dowodów (art. 7)

Względne przyczyny odwoławcze - art. 438 k.p.k.

4. Rażąca niewspółmierność kary środka karnego, nawiązki lub niesłusznego zastosowania albo niezastosowania środka zabezpieczającego, przypadku lub innego środka

- zarzut bardzo ocenny
- Rażąca niewspółmierność kary występuje wtedy, gdy kara orzeczona nie uwzględnia w należyty sposób stopnia społecznej szkodliwości przypisywanego czynu oraz nie realizuje wystarczająco celu kary, ze szczególnym uwzględnieniem celów zapobiegawczych i wychowawczych. Pojęcie niewspółmierności rażącej oznacza znaczną, wyraźną i oczywistą, a więc niedającą się zaakceptować dysproporcję między karą wymierzoną a karą sprawiedliwą (zasłużoną). Przesłanka rażącej niewspółmierności kary jest spełniona tylko wtedy, gdy na podstawie ustalonych okoliczności sprawy, które powinny mieć decydujące znaczenie dla wymiaru kary, można przyjąć, iż zachodzi wyraźna różnica między karą wymierzoną a karą, która powinna zostać wymierzona w wyniku prawidłowego zastosowania dyrektyw wymiaru kary oraz zasad ukształtowanych przez orzecznictwo (wyrok SN z 22.10.2007 r., SNO 75/07).

Bezwzględne przyczyny odwoławcze – art. 439

- Tak istotne uchybienia, że bez względu na ich wpływ na treść orzeczenia zawsze powodują uchylenie zaskarżonego orzeczenia. Organ odwoławczy uwzględnia je poza przedmiotowymi i podmiotowymi granicami zaskarżenia i niezależnie od podniesionych zarzutów.
- Wystąpienie bezwzględnej przyczyny odwoławczej zawsze skutkuje **uchyleniem** zaskarżonego orzeczenia.
- Katalog bezwzględnych przyczyn odwoławczych jest katalogiem zamkniętym, który nie podlega rozszerzającej interpretacji.
- Po uchyleniu orzeczenia z przyczyny wskazanych w art. 439 obowiązuje zakaz reformationis in peius
 - Dlatego bardzo ważne jest zaznaczenie, czy orzeczenie zaskarżamy na korzyść czy niekorzyść oskarżonego
- Modyfikacja powyższej reguły → Art. 439 § 2. Uchylenie orzeczenia jedynie z powodów określonych w § 1 pkt 9 – 11 może nastąpić **tylko na korzyść oskarżonego**.

Bezwzględne przyczyny odwoławcze – art. 439

1. w wydaniu orzeczenia brała udział osoba nieuprawniona lub niezdolna do orzekania bądź podlegająca wyłączeniu na podstawie art. 40,
2. w wydaniu orzeczenia brał udział sędzia lub sędziowie wyznaczeni z pominięciem sposobu wskazanego w art. 351, co do których nie uwzględniono wniosku o wyłączenie złożonego zgodnie z art. 40a
3. sąd był nienależycie obsadzony lub którykolwiek z jego członków nie był obecny na całej rozprawie,
4. sąd powszechny orzekł w sprawie należącej do właściwości sądu szczególnego albo sąd szczególny orzekł w sprawie należącej do właściwości sądu powszechnego,
5. sąd niższego rzędu orzekł w sprawie należącej do właściwości sądu wyższego rzędu,
6. orzeczono karę, środek karny, środek kompensacyjny lub środek zabezpieczający nieznane ustawie,
7. zapadło z naruszeniem zasady większości głosów lub nie zostało podpisane przez którąkolwiek z osób biorących udział w jego wydaniu,
8. zachodzi sprzeczność w treści orzeczenia, uniemożliwiająca jego wykonanie,
9. zostało wydane pomimo to, że postępowanie karne co do tego samego czynu tej samej osoby zostało już prawomocnie zakończone,
10. zachodzi jedna z okoliczności wyłączających postępowanie, określonych w art. 17 § 1 pkt 5, 6 i 8 – 11
11. oskarżony w postępowaniu sądowym nie miał obrońcy w wypadkach określonych w art. 79 § 1 i 2 oraz art. 80 lub obrońca nie brał udziału w czynnościach, w których jego udział był obowiązkowy,
12. sprawę rozpoznano podczas nieobecności oskarżonego, którego obecność była obowiązkowa

Skuteczność wniesionego środka odwoławczego zależy od:

- Dopuszczalności środka odwoławczego
- Tego, czy wniosła go osoba uprawniona
- Dochowania terminu (zawity)
- Przestrzegania wymogów formalnych
- Tego, czy nie został on cofnięty

Wymogi formalne środków odwoławczych

- art. 428 – środek odwoławczy **wnosi się na piśmie** do sądu, który wydał zaskarżone orzeczenie
- Art. 119 + przepisy szczególne
- Art. 427
 - §1.Odwołujący się powinien **wskazać zaskarżone rozstrzygnięcie** lub ustalenie, a także podać, czego się **domaga**.
 - §2.Jeżeli środek odwoławczy pochodzi od **oskarżyciela publicznego, obrońcy lub pełnomocnika**, powinien ponadto zawierać wskazanie **zarzutów** stawianych rozstrzygnięciu oraz **uzasadnienie**.
 - §3.Odwołujący się może również wskazać nowe fakty lub dowody, jeżeli nie mógł powołać ich w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji
- Przymus adwokacko – radcowski → apelacja od wyroku sądu okręgowego, jeżeli nie pochodzi od prokuratora, powinna być podpisana przez adwokata lub radcę prawnego;
- Zasadniczo trzeba wskazać:
 1. Co skarżymy
 2. W jakim zakresie – w całości, w części czy samo uzasadnienie
 3. Dlaczego coś skarżymy → zarzuty (jeżeli jesteśmy obrońcą lub pełnomocnikiem albo prokuratorem)
 4. Czego chcemy 😊

Rodzaje rozstrzygnięć organu (sądu) odwoławczego

- Po rozpoznaniu środka odwoławczego orzeka się o:
 - Utrzymaniu w mocy
 - Zmianie
 - Uchyleniu zaskarżonego orzeczenia

W całości lub w części
- Utrzymanie w mocy – w przypadku uznania środka za bezzasadny, czyli niestwierdzenia uchybień, jakie zarzucono orzeczeniu ani innych uwzględnianych z urzędu.
- Uchylenie lub zmiana – stwierdzenie uchybień podniesionych w środku odwoławczym albo tych, uwzględnianych z urzędu
- Zmiana orzeczenia – orzekanie odmienne co do istoty (orzeczenie reformatoryjne)
- Uchylenie – orzeczenie kasatoryjne
- Pozostawienie środka odwoławczego bez rozpoznania:
 - Jeżeli środek odwoławczy został cofnięty
 - Jeżeli został niesłusznie przyjęty – pochodził od osoby nieuprawnionej, był niedopuszczalny albo uchybiono terminowi do jego wniesienia (lub niezasadnie przywrócono termin).

Postępowanie odwoławcze

apelacja, zażalenie i sprzeciw

Apelacja

dopuszczalności apelacji, podmioty uprawnione, tryb wnoszenia, warunki formalne, możliwość cofnięcia. Tryb wnoszenia apelacji. Postępowanie apelacyjne.

Skuteczność wniesionej apelacji zależy od:

Prawnej dopuszczalności apelacji

Uprawnienia uczestnika postępowania

Zachowania terminu (termin zawity)

Wymogów formalnych

Cofnięcia apelacji

Dopuszczalność apelacji, osoby uprawnione i termin wniesienia

art. 444 Od wyroku sądu pierwszej instancji stronom, a pokrzywdzonemu od wyroku warunkowo umarzającego postępowanie, wydanego na posiedzeniu przysługuje apelacja.

Podmioty uprawnione → strony postępowania + pokrzywdzony od wyroku warunkowo umarzającego postępowanie wydanego na posiedzeniu

- Aby podmiot uprawniony mógł zaskarżyć orzeczenie musi posiadać **gravamen** czyli interes prawny w zaskarżaniu (art. 425 § 3)
- Subiektywne przekonanie, ale uzasadnione obiektywnymi okolicznościami, że orzeczenie jest dla danej osoby niekorzystne
- Prokurator nie musi posiadać *gravamen* i może zaskarżyć wyrok także na korzyść oskarżonego

Art. 445

- § 1. Termin do wniesienia apelacji wynosi **14 dni** i biegnie dla każdego uprawnionego **od dnia doręczenia mu wyroku z uzasadnieniem**.
- § 2. Apelacja wniesiona przed upływem terminu do złożenia wniosku o sporządzenie uzasadnienia wywołuje skutki określone w art. 422 i podlega rozpoznaniu; apelację można uzupełnić w terminie wskazanym w § 1
 - „skutki z art. 422” → czyli sąd musi sporządzić uzasadnienie wyroku i doręczyć je stronie
- Termin do wniesienia apelacji jest **terminem zawitym**
- **Wyjątek** → **w postępowaniu przyspieszonym** apelację wnosi się w terminie 7 dni, a wniosek o uzasadnienie wnosi się w terminie 3 dni (art. 517h § 2 i 3)

Wymogi formalne apelacji

- Środek odwoławczy wnosi się na piśmie do organu, który wydał zaskarżone orzeczenie – art. 428 § 1
- Musi odpowiadać ogólnym rygorom pisma procesowego – art. 119 oraz wymogom szczególnym:
 - Skarżący powinien:
 1. **Wskazać zaskarżone orzeczenie**
 2. **Sformułować zarzuty** – jeżeli apelację wnosi profesjonalny pełnomocnik
 3. Podać czego się domaga – czy chodzi mu o uchylenie orzeczenia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania, czy o uchylenie wyroku i umorzenie postępowania czy o zmianę orzeczenia i np. uniewinnienie (art. 427 § 1)
 4. Jeżeli apelację sporządza obrońca lub pełnomocnik – powinna ona zawierać uzasadnienie (art. 427 § 2)
 - Może również wskazać nowe fakty lub dowody, **jeżeli skarżący nie mógł ich powołać w postępowaniu przed sądem I instancji** (art. 427 § 3)
- Przymus adwokacko – radcowski – **apelacja od wyroku sądu okręgowego, która nie pochodzi od prokuratora powinna zostać sporządzona i podpisana przez adwokata lub radcę prawnego** (art. 445 § 1)
- Do apelacji wniesionej przez obrońcę lub pełnomocnika oraz prokuratora należy dołączyć odpowiednią liczbę odpisów dla stron przeciwnych. Do apelacji wnoszonej do sądu apelacyjnego dołącza się dodatkowo jeden odpis (art. 446 § 2)

Co można zarzucić w apelacji

Art. 438 – względne przyczyny odwoławcze

1. Obraza przepisów prawa materialnego
2. Obraza przepisów postępowania, **jeżeli mogła mieć wpływ na treść orzeczenia**
3. Błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia, jeżeli mógł on mieć wpływ na treść orzeczenia
4. Rażąca niewspółmierność kary, środka karnego, nawiazki lub niesłusznego zastosowania albo niezastosowania środka zabezpieczającego, przepadku lub innego środka

Art. 440 – rażąca niesprawiedliwość orzeczenia

- Nie jest to samodzielna przyczyna odwoławcza. Stanowi wypadkową uchybień będących względnymi podstawami odwoławczymi.
- Chodzi o takie uchybienia, które w sposób rażący naruszają poczucie sprawiedliwości

Art. 439 – bezwzględne przyczyny odwoławcze

1. W wydaniu orzeczenia brała osoba nieuprawniona lub niezdolna do orzekania bądź podlegająca wyłączeniu na podstawie art. 40
2. w wydaniu orzeczenia brał udział sędzia lub sędziowie wyznaczeni z pominięciem sposobu wskazanego w art. 351, co do których nie uwzględniono wniosku o wyłączenie złożonego zgodnie z art. 40a
3. Sąd był nienależycie obsadzony lub którykolwiek z jego członków nie był obecny na całej rozprawie
4. Sąd powszechny orzekł w sprawie należącej do właściwości sądu szczególnego albo sąd szczególny orzekł w sprawie należącej do właściwości sądu powszechnego
5. Sąd niższego rzędu orzekł w sprawie należącej do właściwości sądu wyższego rzędu
6. Orzeczono karę, środek karny, środek kompensacyjny lub środek zabezpieczający nieznanie ustawie
7. Orzeczenie zapadło z naruszeniem zasady większości głosów lub nie zostało podpisane przez którąkolwiek z osób biorących udział w jego wydaniu
8. Zachodzi sprzeczność w treści orzeczenia uniemożliwiająca jego wykonanie
9. Orzeczenie zostało wydane pomimo, że postępowanie karne co do tego samego czynu tej samej osoby zostało już prawomocnie zakończone
10. Zachodzi jedna z okoliczności wyłączających postępowanie określonych w art. 17 § pkt. 5, 6, 8 – 11
11. Oskarżony w postępowaniu sądowym nie miał obrońcy w wypadkach określonych w art. 79 § 1 i 2 oraz art. 80 lub obrońca nie brał udziału w czynnościach, w których jego udział był obowiązkowy
12. Sprawę rozpoznano podczas nieobecności oskarżonego, którego obecność była obowiązkowa

Dopuszczalność apelacji w trybach konsensualnych

- Ustawodawca wprowadził istotną zmianę w modelu postępowania apelacyjnego.
- Art. 447 § 5 – podstawą apelacji nie mogą być zarzuty określone w art. 438 pkt. 3 i 4 związane z treścią zawartego porozumienia, o którym mowa w art. 343, 343a i art. 387 → ograniczenie podstaw apelacji
- Z Uzasadnienia do projektu nowelizacji z dnia 27 września 2013 r.:
 - Osoba skazana z zastosowaniem któregokolwiek z trybów konsensualnych **nie może, zgodnie z rozwiązaniem wprowadzonym w niniejszej noweli, uczynić podstawą apelacji zarzutu błędu w ustaleniach faktycznych i zarzutu rażącej niewspółmierności kary, które związane są z treścią zawartego przez tę stronę porozumienia.** Apelacja oparta na takich podstawach, **jako kontestująca samą istotę porozumienia dobrowolnie zawartego przez stronę, zostanie uznana za niedopuszczalną, z wszystkimi tego procesowymi konsekwencjami.** *A contrario*, strona może wnieść apelację od wyroku wydanego z zastosowaniem któregokolwiek z tych trybów, jeśli podstawą środka odwoławczego uczyni jakikolwiek inny zarzut (t.j. naruszenie prawa materialnego, w tym nie tylko prowadzące do błędnej kwalifikacji prawnej czynu przypisanego ale także polegające np. na wymierzeniu kary poza ustawowymi granicami sankcji, a także naruszenie prawa procesowego, mogące mieć wpływ na treść wydanego orzeczenia, w tym także związane z naruszeniem ustawowych warunków zakończenia sprawy w trybie konsensualnym) i wówczas jest, bez żadnych wyłączeń, chroniona zakazem *reformationis in peius*.

Cofnięcie apelacji

- Przyjęty do rozpoznania środek odwoławczy może być cofnięty przez skarżącego aż do wydania rozstrzygnięcia w postępowaniu w II instancji. Nie trzeba wskazywać przyczyn cofnięcia środka odwoławczego. Może nastąpić na piśmie lub ustnie do protokołu.
- Przejaw dyspozycyjności stron
- Ograniczenia cofnięcia środka odwoławczego wniesionego na korzyść oskarżonego:
 - Jeżeli środek odwoławczy został wniesiony przez inny podmiot niż oskarżony (obrońca, oskarżyciel publiczny), cofnięcie może nastąpić **wyłącznie** za zgodą oskarżonego
 - Oskarżony nie może cofnąć złożonego na jego korzyść środka odwoławczego jeżeli wniósł go oskarżyciel publiczny albo zachodzi wypadek określony w art. 79 (obrona obligatoryjna) – art. 431
 - Przejaw paternalizmu sądu
- Cofnięty środek odwoławczy pozostawia się bez rozpoznania i orzeczenie staje się prawomocne
- **Cofnięcie środka odwoławczego nie jest możliwe jeżeli:**
 - Zachodzi jedna z bezwzględnych przyczyn odwoławczych (art. 439)
 - Utrzymano by w mocy orzeczenie rażąco niesprawiedliwe (art. 440)

Okoliczności te sąd bada z urzędu niezależnie od granic zaskarżenia

Tryb wnoszenia apelacji

1. Ogłoszenie (lub doręczenie, jeżeli strona nie była obecna przy ogłoszeniu) wyroku sądu I instancji
2. Złożenie **wniosku o uzasadnienie w terminie 7 dni od dnia ogłoszenia** (lub doręczenia) **wyroku**
 - Uzasadnienie wyroku to osoby dokument. Sąd I instancji co do zasady sporządza uzasadnienie jedynie na wniosek uprawnionego podmiotu. Wyjątkiem jest sporządzenie z urzędu, jeżeli zgłoszono zdanie odrębne. Niezależnie od tego, czy uzasadnienie zostało sporządzone z urzędu, strona musi złożyć wniosek o uzasadnienie
3. **Wniesienie apelacji w ciągu 14 dni od dnia doręczenia uzasadnienia**
 - Jeżeli strona wniosła apelację w terminie 7 dni od dnia ogłoszenia (doręczenia) wyroku traktuje się ją jak wniosek o uzasadnienie. Sąd ma obowiązek sporządzić uzasadnienie i doręczyć je stronie. Strona może po doręczeniu wyroku z uzasadnieniem w terminie 14 dni wnieść nową apelację lub uzupełnić wcześniej złożoną. Jeżeli nie wniesie lub nie poprawi wcześniej złożonego środka odwoławczego, apelacja i tak zostanie rozpoznana.

Tryb wnoszenia apelacji

4. Apelację wnosi się **za pośrednictwem sądu I instancji**. Sąd, który wydał wyrok sprawdza apelację od strony formalnej i tego, czy jest dopuszczalna. **Kontroli dokonuje PREZES SĄDU** (art. 429):

- Spełnienie warunków formalnych → jeżeli są braki formalne prezes sądu wzywa do uzupełnienia braków zgodnie z art. 120
- Czy apelacja jest dopuszczalna z mocy prawa
- Czy wniosła ją osoba uprawniona
- Czy została wniesiona w terminie → jeżeli złożono wniosek o przywrócenie terminu to rozpoznaje go prezes sądu
- Kontrola może zakończyć się na dwa sposoby

Jeżeli apelacja została wniesiona po terminie, jest niedopuszczalna z mocy prawa albo została wniesiona przez osobę nieuprawnioną lub nie usunięto braków formalnych prezes sądu **zarządzeniem odmawia przyjęcia**.

Zarządzenie jest zaskarżalne

Gdy spełnione są wymogi formalne i pozostałe z art. 429, zgodnie z art. 448 o przyjęciu apelacji zawiadamiania się prokuratora oraz obrońców i pełnomocników, a także strony, po czym akta niezwłocznie przekazuje się sądowi odwoławczemu

Tryb wnoszenia apelacji

5. Kontrola formalna dokonywana przez SĄD ODWOŁAWCZY (art. 430)

- Jeszcze raz sprawdzane są okoliczności z art. 429
- 2 możliwe rozstrzygnięcia

Sąd odwoławczy **pozostawia bez rozpoznania** przyjęty środek odwoławczy jeżeli zachodzą okoliczności wskazane w art. 429 albo jeżeli przyjęcie tego środka nastąpiło na skutek niezasadnego przywrócenia terminu.

Na postanowienie przysługuje zażalenie do innego równorzędnego składu sądu, chyba że zostało ono wydane przez SN

Sąd odwoławczy przyjmuje apelację do rozpoznania.

art. 449a § 1. Jeżeli ma to zapewnić prawidłowe wyrokowanie w sprawie, sąd odwoławczy przed wydaniem orzeczenia może zwrócić akta sprawy sądowi pierwszej instancji w celu uzupełnienia uzasadnienia zaskarżonego wyroku w niezbędnym zakresie, jednocześnie szczegółowo wskazując zakres uzupełnienia i kwestie, o które należy uzupełnić uzasadnienie

Rozpoznanie
sprawy przez
sąd
odwoławczy
– granice
zaskarżenia.

Sąd odwoławczy rozpoznaje sprawę –
co do zasady – na rozprawie a na
posiedzeniu tylko w wypadkach
wskazanych w ustawie.

Apelacja rozpoznawana na posiedzeniu
wtedy, gdy:

Sąd odwoławczy uchyla
zaskarżony wyrok w
przypadkach wskazanych
w art. 439 § 1

Dokonuje kontroli
formalnej (art. 430)

Pozostawia apelację bez
rozpoznania jeżeli została
cofnięta przed rozprawą

Rozpoznanie sprawy przez sąd odwoławczy – granice zaskarżenia.

- Granice rozpoznania sprawy przez sąd odwoławczy → Sąd odwoławczy rozpoznaje sprawę w granicach zaskarżenia, a jeżeli w środku odwoławczym zostały wskazane zarzuty stawiane rozstrzygnięciu - również w granicach podniesionych zarzutów, uwzględniając treść art. 447 § 1-3, a w zakresie szerszym w wypadkach wskazanych w art. 435, art. 439 § 1, art. 440 i art. 455.
- Granice rozpoznania sprawy przez sąd odwoławczy wyznaczone przez – kierunek, zakres i zarzuty środka odwoławczego.
- art. 447 § 1–3 to ustawowa modyfikacja zakresu zaskarżenia.
 1. Apelację co do winy uważa się za zwróconą przeciwko całości wyroku.
 2. Apelację co do kary uważa się za zwróconą przeciwko całości rozstrzygnięcia o karze i środkach karnych (art. 447 k.p.k.). Jeżeli apelacja dotyczy winy, to nie uprawomocnia się całość wyroku, a jeżeli dotyczy kary, to nie uprawomocnia się całość rozstrzygnięcia o karze i środkach karnych.
 3. Apelację co do środka karnego uważa się za zwróconą przeciwko całości rozstrzygnięcia o środkach karnych. Zaskarżyć można również brak rozstrzygnięcia w przedmiocie środka karnego

Możliwość orzekania poza granicami zaskarżenia

- Sąd odwoławczy może wyjść poza granice podmiotowe lub przedmiotowe zaskarżonego orzeczenia.
- Orzekanie poza **granicami podmiotowymi** możliwe w sytuacji wskazanej w art. 435
 - Uprawnienie sądu odwoławczego do orzekania z urzędu, jest to także orzekanie niezależnie od podniesionych zarzutów.
 - Sąd odwoławczy **uchyla lub zmienia orzeczenie na korzyść współoskarżonych**, choćby nie wnieśli oni środka odwoławczego, jeżeli uchylił je lub zmienił na korzyść oskarżonego, którego środek dotyczył, gdy te same względy przemawiają za uchYLENIEM lub zmianą na rzecz pozostałych.
 - Wyjście poza granice podmiotowe jest możliwe jedynie w razie orzekania na korzyść oskarżonego, którego środek dotyczył.
- Orzekanie poza **granicami przedmiotowymi** i jednocześnie niezależnie od podniesionych zarzutów jest możliwe w trzech sytuacjach:
 1. Art. 439 – bezwzględne przyczyny odwoławcze
 2. Art. 440 – rażąca niesprawiedliwość orzeczenia
 3. art. 455 – poprawa błędnej kwalifikacji czynu
- W razie stwierdzenia jednego ze wskazanych w tych przepisach uchybień, sąd odwoławczy niezależnie od zakresu zaskarżenia oraz podniesionych zarzutów, zobowiązany jest wyjść poza granice środka odwoławczego. Oznacza to, że niezależnie od granic środka odwoławczego, sąd odwoławczy kontroluje zawsze zaskarżone orzeczenie pod kątem tych podstaw, które zobowiązany jest uwzględnić z urzędu

Zakaz reformationis in peius i reguły ne peius

- **Kierunek środka odwoławczego** to wskazanie na stosunek tego środka do sytuacji oskarżonego. Orzeczenie może być zaskarżone na korzyść bądź na niekorzyść oskarżonego. W środku odwoławczym należy wskazać kierunek.
 - Kierunek środka odwoławczego związany jest z interesem procesowym strony. Jedynie wyjątkowa rola w procesie karnym oskarżyciela publicznego, który musi kierować się zasadą obiektywizmu, daje mu prawo do wniesienia środka odwoławczego także na korzyść oskarżonego (art. 425 § 4 k.p.k.). Oskarżony, jego obrońca i przedstawiciel ustawowy mają prawo skarżyć orzeczenie tylko na korzyść. Oskarżyciel posiłkowy i oskarżyciel prywatny mogą skarżyć rozstrzygnięcie jedynie na niekorzyść oskarżonego.
- **Przekroczenie granic środka odwoławczego w związku z kierunkiem zaskarżenia możliwe jest wyłącznie na korzyść oskarżonego.**
 - art. 432 § 2. Środek odwoławczy wniesiony na niekorzyść oskarżonego może spowodować orzeczenie także na korzyść oskarżonego, jeżeli zachodzą przesłanki określone w art. 440.
- **Kierunek środka odwoławczego na korzyść oskarżonego wiąże się z zakazem *reformationis in peius***, który ma on chronić oskarżonego przed narażeniem się na orzeczenie niekorzystne w razie zaskarżenia orzeczenia wyłącznie na korzyść.
- **Orzekanie na niekorzyść na podstawie niekorzystnego dla oskarżonego środka odwoławczego może przy tym nastąpić tylko w granicach zaskarżenia – 434**
- Kodeks postępowania karnego przewiduje **wyjątek, zakładający nieobowiązywanie zakazu reformationis in peius** tj. art. 60 § 3 i 4 k.k., art. 36 § 3 k.k.s.
- Kierunek środka rzutuje **również na zakaz reformationis in peius** wiążący sąd ponownie rozpoznający sprawę po uchyleniu **zaskarżonego orzeczenia**. Sąd ten może w dalszym postępowaniu wydać orzeczenie surowsze niż uchylone tylko wtedy, gdy orzeczenie było zaskarżone na niekorzyść oskarżonego.

Zakaz reformationis in peius i reguły ne peius

- Zakaz reformationis in peius:
 - Bezpośredni – odnosi się do sądu odwoławczego
 - Pośredni – dotyczy postępowania ponownego tj. uchylenia orzeczenia i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania.
- Reguły ne peius – ograniczenie merytorycznego orzekania sądu odwoławczego przy istnieniu środka na niekorzyść oskarżonego.
- Sąd odwoławczy rozpoznając środek na niekorzyść oskarżonego:
 1. Nie może skazać oskarżonego, który został uniewinniony w I instancji lub co do którego umorzono lub warunkowo umorzono postępowanie (art. 454 § 1)
 2. Nie może zaostrzyć kary przez wymierzenie kary dożywotniego pozbawienia wolności (art. 454 § 3)
 - W razie zaistnienia takiej potrzeby sąd uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania, co daje możliwość zaostrzenia kary przez sąd I instancji, stwarzając oskarżonemu możliwość ponownej apelacji

Rozprawa apelacyjna – obecność stron

- Prokurator oraz obrońca, w wypadkach, gdy obrona formalna jest obowiązkowa z przyczyn wskazanych w art. 79 i 80 jest obowiązkowy.
- Udział pozostałych stron i pełnomocników jest obowiązkowy tylko wtedy, gdy prezes sądu lub sąd uznają to za konieczne (art. 450 § 2)
- Jeżeli udział strony, obrońcy lub pełnomocnika nie jest obowiązkowy, niestawiennictwo ich – jeżeli zostali prawidłowo zawiadomieni – nie tamuje rozpoznania sprawy (art. 450 § 3)
 - Brak potwierdzenia zawiadomienia osoby uprawnionej do udziału w rozprawie musi prowadzić do jej odroczenia (art. 117 § 2 w zw. z art. 450 § 3)
- **Szczególna regulacja co do obecności na rozprawie apelacyjnej oskarżonego pozbawionego wolności**
 - Sąd odwoławczy, na wniosek oskarżonego pozbawionego wolności złożony w terminie 7 dni od daty doręczenia mu zawiadomienia o przyjęciu apelacji, zarządza sprowadzenie go na rozprawę, chyba że uzna za wystarczającą obecność obrońcy. Wniosek złożony po terminie podlega rozpoznaniu, jeżeli nie powoduje to konieczności odroczenia rozprawy. O prawie złożenia wniosku należy pouczyć oskarżonego. Jeżeli sąd nie zarządza sprowadzenia oskarżonego, który nie ma obrońcy, sąd, prezes sądu lub referendarz sądowy wyznacza obrońcę z urzędu (art. 451)
 - Sprowadzenie powinno nastąpić zawsze, gdy na rozprawie będą przeprowadzane dowody lub rozważane będą kwestie dotyczące ustaleń faktycznych.
 - Nie jest to konieczne, gdy apelacja dotyczy wyłącznie zagadnień prawnych, a także gdy odnosi się jedynie do niewspółmierności kary, środka karnego itp. I gdy jednocześnie nie kwestionuje się ustaleń faktycznych. W takich wypadkach można uznać za wystarczającą obecność obrońcy (por. wyrok SN z dnia 4 października 2006 r., III KKN 16/00)
- Chodzi o zachowanie równości broni i prawa do obrony.

Rozprawa apelacyjna – przewód sądowy

Wywołanie sprawy

Przewód sądowy

- Ustne sprawozdanie sędziego sprawozdawcy, w którym przedstawia on przebieg i dotychczasowe wyniki postępowania, w szczególności przedstawia treść zaskarżonego wyroku oraz zarzuty i wnioski apelacyjne.
- Postępowanie dowodowe – istotna zmiana w porównaniu z wcześniejszym stanem prawnym.
- Sąd odwoławczy dopuszcza dowody na rozprawie, jeżeli nie jest konieczne przeprowadzenie na nowo przewodu w całości. Dowody można dopuścić również przed rozprawą (art. 452 § 2). Sąd odwoławczy może prowadzić własne postępowanie dowodowe a jedynym ograniczeniem jest konieczność przeprowadzenia od nowa przewodu sądowego.
- W toku przewodu apelacyjnego strony mogą składać oświadczenia, wyjaśnienia i wnioski ustnie lub na piśmie (wnioski pisemne podlegają odczytaniu)
 - „wyjaśnienia” z art. 453 § 2 to nie to samo co wyjaśnienia oskarżonego rozumiane jako środek dowodowy
- Zamknięcie przewodu sądowego

Głosy stron

- O kolejności decyduje przewodniczący składu sądu, przy czym najpierw udziela głosu skarżącemu. Przy wielości skarżących należy uwzględnić zakres poszczególnych apelacji. Oskarżonemu i obrońcy nie można odmówić ostatniego głosu.

Rozstrzygnięcia sądu odwoławczego i uzasadnienie orzeczenia

- Sąd apelacyjny orzeka wyrokiem, jeżeli utrzymuje w mocy, zmienia lub uchyla wyrok sądu I instancji.
- Przy pozostawieniu apelacji bez rozpoznania wydaje postanowienie
- Postanowieniem orzeka również wtedy, gdy apelację wniesiono jedynie od uzasadnienia wyroku.
- Sąd apelacyjny z urzędu sporządza uzasadnienie wyroku w terminie 14 dni
- Jeżeli sąd zmienia lub utrzymuje zaskarżony wyrok w mocy, uzasadnienie sporządza się na wniosek strony, chyba że zostało złożone zdanie odrębne

Rodzaje rozstrzygnięć:

1. Utrzymanie w mocy wyroku
2. Zmiana wyroku (orzeczenie reformatoryjne)
3. Uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania (orzeczenie kasatoryjne)
4. Uchylenie zaskarżonego wyroku i umorzenie postępowania
5. Umorzenie postępowania odwoławczego (np. w przypadku cofnięcia apelacji)

Zażalenie i sprzeciw

Zażalenie jako środek odwoławczy

- Zażalenie jest środkiem odwoławczym, który służy do kontroli innych niż wyroku decyzji procesowych, niektórych czynności niebędących decyzjami lub beczynność organów postępowania
- Cechy zażalenia:
 - Skargowość - art. 459 § 3. Zażalenie przysługuje stronom, a także osobie, której postanowienie bezpośrednio dotyczy, chyba że ustawa stanowi inaczej.
 - Względna dewolutywność
 - art. 463 § 1 Sąd, na którego postanowienie złożono zażalenie, **może je uwzględnić, jeżeli orzeka w tym samym składzie**, w którym wydał zaskarżone postanowienie; w innych wypadkach prezes sądu przekazuje zażalenie niezwłocznie, wraz z aktami lub niezbędnymi odpisami z akt sprawy, sądowi powołanemu do rozpoznania zażalenia.
 - UWAGA – zażalenie jest bezwzględnie dewolutywne jeżeli skład sądu I instancji, który miał je uwzględnić, uległ zmianie. Chodzi o **ten sam** skład sądu, czyli te same osoby, które wydały zaskarżone postanowienie lub zarządzenie.
 - Szczególny wyjątek od dewolutywności – tzw. instancja pozioma
 - Względna suspensywność – art. 462
 - Wyjątek – wniesienie zażalenia wstrzymuje wykonanie zaskarżonego postanowienia m.in. w przypadkach wskazanych w: art. 237 § 2, 290 § 3
 - Art. 462 § 1 - sąd może wstrzymać wykonanie zaskarżonego postanowienia
- Zakaz reformationis in peius

Zażalenie jako środek odwoławczy

Zażalenie służy na:

1. Postanowienia zamykające drogę do wydania wyroku, chyba że ustawa stanowi inaczej (art. 459 § 1)
2. Wszelkie postanowienia co do środka zabezpieczającego (art. 459 § 2)
3. Postanowienia sądu, prokuratora i prowadzącego śledztwo lub dochodzenie w wypadkach przewidzianych w ustawie (art. 459 § 2)
4. Zarządzenia odpowiadające podobnym wymogom, tj. zamykające drogę do wydania wyroku, dotyczące środka zabezpieczającego lub zaskarżalne z mocy przepisów szczególnych (art. 466 § 1)
5. Zachowania organów procesowych niebędące decyzjami
 - Czynności w postępowaniu przygotowawczym
 - Zatrzymanie
 - Bezczynność organu prowadzącego postępowanie

Tryb wnoszenia zażalenia

1. Zażalenie wnosi się do sądu (lub prokuratora jeżeli to on wydał zaskarżoną decyzję), w terminie 7 dni od dnia ogłoszenia lub doręczenia (jeżeli ustawa nakazuje doręczenie) postanowienia lub zarządzenia za pośrednictwem organu, który wydał zaskarżoną decyzję.
2. Sąd może uwzględnić zażalenie, orzekając w tym samym składzie. Jeżeli nie jest możliwe odtworzenie tego samego składu osobowego albo nie przychylił się on do zażalenia, przekazuje je niezwłocznie wraz z aktami sprawy sądowi powołanemu do rozpoznania sprawy.

Zgodnie z art. 465 § 1 przepisy dotyczące zażaleń na postanowienia sądu stosuje się odpowiednio do zażaleń na postanowienia prokuratora i prowadzące postępowanie przygotowawcze, chyba że ustawa stanowi inaczej.

Tryb wnoszenia zażalenia

7 dni na sporządzenie zażalenia i wniesienie go do odpowiedniego organu

Ogłoszenie lub doręczenie postanowienia

Kontrola formalna zażalenia (art. 429)

Niespełnienie wymogów formalnych
– odmowa przyjęcia zażalenia
Zarządzenie zaskarżalne

Zażalenie spełnia wymogi formalne
– przyjęcie zażalenia do rozpoznania

Kontrola formalna (art. 430)

Przekazanie niezwłocznie zażalenia wraz z aktami sprawy do sądu (lub innego organu)

Organ nie przychylił się do zażalenia

Organ uwzględnił zażalenie

Negatywny wynik – zażalenie pozostawia się bez rozpoznania

Jeżeli zażalenie spełnia warunki formalne – przyjęcie do rozpoznania

1. Przekazanie niezwłocznie zażalenia wraz z aktami sprawy do sądu (lub innego organu)
2. Kontrola przed organem odwoławczym

Zażalenie w postępowaniu przygotowawczym

Zatem zasady obowiązują w przypadku złożenia zażalenia na postanowienia (lub zarządzenia) **wydane przez prokuratora** w postępowaniu przygotowawczym. Przepis art. 465 § 2 wprowadza zasadę ogólną tzn. że na postanowienie **prokuratora przysługuje zażalenie do sądu właściwego do rozpoznania sprawy**.

Sądem właściwym do rozpoznania sprawy jest sąd, który rozpoznawałby ją w razie wniesienia aktu oskarżenia, a więc przejęte zażalenie powinno być przekazane sądowi z uwzględnieniem kwalifikacji prawnej czynu, odnośnie do którego toczy się postępowanie przygotowawcze, z tym że przy zaskarżaniu np. postanowienia o jego umorzeniu sąd, jako że istotne znaczenie ma zdarzenie faktyczne, którego proces dotyczy, a nie jego ocena prawna przez prokuratora, nie jest nią związany i dokonuje tu też własnej oceny prawnokarnej, a więc i oceny swej właściwości; dotyczy to tym samym także kwalifikacji prawnej wskazywanej przez samego skarżącego np. przy odmowie wszczęcia postępowania.

Ustawodawca zastrzega jednak, że możliwe są wyjątki, czyli zażalenie będzie rozpatrywane przez inny organ niż „sąd właściwy do rozpoznania sprawy”. Przepisy szczególne wskazują wówczas, jaki organ rozpoznaje złożony środek odwoławczy:

1. sąd inny niż wskazany w art. 465 § 2; np. w odniesieniu do zażaleń na postanowienia w przedmiocie środka zapobiegawczego (art. 252 § 2) kiedy to sądem właściwym do ich rozpoznania jest sąd rejonowy miejsca prowadzenia postępowania przygotowawczego, w ramach którego decyzje te wydano lub w przypadku zażalenia na zatrzymanie, gdzie sądem właściwym jest sąd rejonowy miejsca zatrzymania (art. 246 § 2)
2. prokurator bezpośrednio przełożony, który jest właściwy do rozpoznawania zażaleń na postanowienia prokuratora, o jakich mowa w art. 302 § 1, tj. osób niebędących stronami na postanowienia naruszające ich prawa (§ 3 art. 302),
3. prokurator nadrzędny, który rozpoznaje zażalenia na postanowienia prokuratora np.: o odmowie wszczęcia i o umorzeniu postępowania przygotowawczego w wypadku wskazanym w art. 465 § 2a (odmowa wszczęcia lub umorzenia postępowania przygotowawczego w postępowaniu prywatnoskargowym ze względu na brak interesu społecznego w ściganiu sprawy)

Zażalenie na postanowienia prowadzącego postępowanie przygotowawcze, jeżeli nie jest nim prokurator, rozpoznaje **prokurator sprawujący nadzór nad prowadzonym postępowaniem** (art. 465 § 3)

Rozpoznanie zażalenia

- Zażalenie sąd rozpoznaje na posiedzeniu.

- Art. 464.

§ 1. Strony oraz obrońcy i pełnomocnicy mają prawo wziąć udział w posiedzeniu sądu odwoławczego rozpoznającego zażalenie na postanowienie kończące postępowanie oraz na zatrzymanie. Mają oni prawo do udziału w posiedzeniu sądu odwoławczego także wtedy, gdy przysługuje im prawo udziału w posiedzeniu sądu pierwszej instancji.

§ 2. W innych wypadkach sąd odwoławczy może zezwolić stronom lub obrońcy albo pełnomocnikowi na wzięcie udziału w posiedzeniu.

§ 3. Przepis art. 451 stosuje się odpowiednio, gdy przedmiotem posiedzenia ma być rozpoznanie zażalenia na postanowienie kończące postępowanie oraz na zatrzymanie.

Sprowadzenie – na wniosek oskarżonego – na posiedzenie

Organy rozpatrujące zażalenie

1. **Sąd – w stosunku do postanowień sądowych i zarządzeń prezesa sądu**
 - Zasada – sąd II instancji
 - Wyjątek – tzw. instancja pozioma, czyli inny skład tego samego sądu; np.:
 - Art. 75 § 3, art. 254 § 3, art. 263 § 5, art. 376 § 1, art. 382, 426 § 3
2. **Sąd – w stosunku do postanowień prokuratora**
 - Art. 465 § 2, art. 240, art. 252 § 2, art. 290 § 2, art. 306 § 1 i 1a, art. 330 § 1
3. **Sąd – na zatrzymanie osoby podejrzanej**
4. **Prokurator nadrzędny – w stosunku do postanowień wydanych przez prokuratora, chyba że rozpoznaje je sąd**
5. **Prokurator sprawujący nadzór nad postępowaniem przygotowawczym – w stosunku do postanowień wydanych przez prowadzącego to postępowanie jeżeli nie jest nim prokurator**

Sprzeciw

- art. 93a § 3. Od postanowień i zarządzeń wydanych przez referendarza sądowego może być wniesiony sprzeciw. Sprzeciw przysługuje stronom, a także osobie, której postanowienie bezpośrednio dotyczy, chyba że ustawa stanowi inaczej. W razie wniesienia sprzeciwu postanowienie lub zarządzenie traci moc.
- Ustawodawca zdecydował się włączyć sprzeciw od orzeczeń wydawanych przez referendarza sądowego do działu o postępowaniu odwoławczym, chociaż ten **środek zaskarżenia nie posiada** (poza skargowością) **cech środka odwoławczego** tzn. dewolutywności, suspensywności i zakazu reformationis in peius. Rozwiązanie to nie wydaje się racjonalne – w ramach środków odwoławczych został unormowany środek zaskarżenia niebędący środkiem odwoławczym. Por.: następny slajd i opinia prof. Grzegorzczyka o wprowadzonych zmianach.
- Wniesienie sprzeciwu powoduje utratę mocy prawnej postanowienia lub zarządzenia wydanego przez referendarza sądowego, co powoduje konieczność wydania odpowiedniej decyzji przez sąd. Sprzeciw służyć ma stronom, a także osobie, której zaskarżane rozstrzygnięcie bezpośrednio dotyczy, chyba że ustawa stanowi inaczej (§ 3 zdanie drugie). O przyjęciu sprzeciwu decyduje prezes sądu, który może odmówić jego przyjęcia, jeżeli wystąpiono z nim po terminie albo pochodzi on od osoby nieuprawnionej (§ 4). Sprzeciw składa się w takim samym trybie jak zażalenie (nowy art. 460 § 1).

INNE
ZWYCZAJNE
ŚRODKI
ZASKARŻENIA

Quasi-sprzeciw, np. art. 126
k.p.k.

Odwołanie (art. 373 k.p.k.)

Wniosek o uruchomienie
kontroli z urzędu (ogólna
podstawa – art. 9 § 2 k.p.k.)